

ADANA'DA CUMHURİYET'İN ONUNCU YILI KUTLAMALARI

Erdem ÇANAK*

ÖZET

Türk milletinin İstiklal Harbi yıllarındaki var olma mücadelesi, Mustafa Kemal'in önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması ile neticelenmiştir. Yeni Türk devletinin siyasal rejiminin cumhuriyet olduğu ise 29 Ekim 1923'te ilan edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk tarafından ilan edilen bu durum, Türk halkı tarafından da büyük kabul görmüştür. Bunun en önemli göstergesi ise 29 Ekim tarihinin 1924 yılından itibaren bayram olarak kutlanması ve kutlamalara karşı halkın gösterdiği yakın ilgidir. Ancak, yeni Türk devletinin adının konulması ile başlayan değişim sürecinde, kısa süre içerisinde pek çok inkılâp gerçekleştirilmesi zaman zaman ciddi toplumsal tepkiler doğurmuştur. Bu tepkiler ise Türkiye Cumhuriyeti devletinin siyasal rejiminin geleceğine yönelik endişelerin zuhur etmesine sebep olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan değişim sürecinin devam edip etmeyeceği noktasında ise Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları önemli bir gösterge olmuştur. Nitekim gerek hazırlık, gerekse kutlama törenlerine karşı halk tarafından gösterilen teveccüh ve duyulan toplumsal heyecan, genç cumhuriyetin emin adımlarla yoluna devam edeceğinin önemli bir işareti olmuştur. Bu durum, rejimin geleceğine yönelik endişeleri de ortadan kaldırmıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarının Adana uygulaması ele alınarak yaşanan toplumsal tepki aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Cumhuriyet, Adana, Kutlama, Cumhuriyet Bayramı.

* Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Manisa/Türkiye, erdem_canak@hotmail.com

TENTH YEAR CEREMONY OF REPUBLIC IN ADANA

ABSTRACT

The struggle for existence of Turkish nation in the time of Turkish War on Independence has finished with foundation of Turkey Republic by the leadership of Mustafa Kemal. On 29 October 1923, it has been announced that the political system of new Turkish government is republic. This situation announced by Mustafa Kemal has been assumed by majority of Turkish people. The most important sign of that is the interest of people for the ceremony and to be celebrated as a festival since 29 October 1924. But in changing duration started to name the new Turkish government to achieve a lot of revolutions in a short time sometimes causes serious social reactions and that caused to appear fears about the future of Turkish Republic government.

The tenth year ceremony of republic has been an important sign to guarantee whether to continue changing duration started by the announcement of republic. The kind regards and social emotion of people for both ceremony and preparation have been an important sign about that young republic will stand on with certain steps. This situation caused to end the fears about the future of system of government. In this study Adana application of the tenth year ceremony of republic is considered and the social reaction is tried to give.

Key Words: Atatürk, Republic, Adana, Celebration, Republic Day.

Giriş

Toplumların tarihlerinde önem atfettikleri ve kutladıkları özel günleri bulunmaktadır. Bunlardan rejim ile halkın kaynaşmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen ve toplumsal birlikteliğin önemli bir göstergesi olan günlere dair kutlamalar, özellikle yeni tesis edilmiş veya siyasal birlikteliğin sağlanmak istendiği rejimlerde meşruiyetin önemli bir aracı olmuştur.¹ Osmanlı Devletinde millî bayram düşüncesi doğrultusunda ortaya çıkmış olan bu nitelikteki ilk kutlamalar, II. Meşrutiyet döneminde gerçekleştirilmiştir. Buna göre, ilk olarak Osmanlı Devletinin kuruluş günü olan 27 Ocak 1299 (4 Ocak 1299) günü “*İstiklâl-i Osmani Günü*” adıyla millî bayram olarak kutlanmak istenmiştir. Ancak, konunun Meclis’e taşınması üzerine İstanbul mebusu Hüseyin Cahit Yalçın, II. Meşrutiyet’in ilan günü olan 10 Temmuz’un (23 Temmuz) millî bayram olarak kutlanmasını öne sürmüştür. Nitekim, Meclisteki görüşmeler neticesinde de 23 Temmuz 1908 gününün “*millî bayram*” olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Ancak, 1913 yılından itibaren Osmanlı Devletinin kuruluş günü de millî bayram olarak kutlanmaya başlamıştır.²

TBMM’nin açılması ile birlikte millî bayram geleneğimiz de şekillenmeye başlamıştır. Bu husustaki ilk teşebbüs ise millî mücadelenin devam ettiği günlerde Saruhan mebusu Refik Şevket Bey ve arkadaşlarından gelmiştir. Refik Şevket Bey ve arkadaşlarının meclisin açıldığı 23 Nisan gününün millî bayram olarak kutlanması yönündeki 21 Nisan 1921 tarihli teklifi, meclisteki uzun tartışmalardan sonra kabul edilmiştir.³ 1 Kasım 1922 günü Saltanat’ın kaldırılması üzerine de Sivas mebusu Hüseyin Rauf Bey ile Burdur mebusu İsmail Suphi Bey 1 Kasım’ın millî bayram olarak kutlanması yönündeki teklifi de uzun tartışmalar-

1 Yasemin Doğaner, “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Yıl 5, Sayı 9, Ankara 2007, s. 119.

2 Ayrıntılı bilgi için bkz. Bengül Salman Bolat, **Millî Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2012; Hasan Akbayrak, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Millî Bayramlar”, **Tarih ve Toplum**, Cilt 8, Sayı 43, İstanbul 1987, s. 31.

3 **Düstur**, 3. Tertip, Cilt II, s.29. 23 Nisan günü ilk defa 1929 yılında çocuk bayramı olarak kutlanmıştır. 27 Mayıs 1935 yılında çıkarılan kanun ve 20 Haziran 1938 yılında çıkarılan ek kanun ile 23 Nisan, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kabul edilmiştir. **Resmî Gazete**, “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun”, Kanun No 2739, Sayı 3017 (1 Haziran 1935), s.5262; “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında 2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun”, Kanun No 3466, Sayı 3950 (4 Temmuz 1938), s. 10159.

dan sonra kabul edilmiştir.⁴ Bu bayramları yeni devletin rejiminin adının konulduğu 29 Ekim gününün millî bayram olarak ilan edilmesi takip etmiştir. Buna göre, 29 Ekim 1923'te yeni devletin idare şekli cumhuriyet olarak ilan edilmiş, Mustafa Kemal de Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Ülke genelinde büyük bir coşku ile karşılanan bu günün yıldönümü 1924 yılında özel bir merasimle kutlanmıştır.⁵ Ancak yeni devletin ve rejiminin adının konulduğu günün özel bir şekilde kutlanması için 1925 yılında "*Cumhuriyet'in İlanına Müsadif 29 Teşrin-i evvel Gününün Millî Bayram Addi Hakkında Kanun*" çıkarılmıştır. Bunun üzerine, 29 Ekim günü 1925 yılından itibaren millî bayram olarak kutlanmaya başlamıştır.⁶ Cumhuriyetin ilk yıllarında millî bayram olarak kutlanan günlerden birisi de 30 Ağustos Zafer Bayramı olmuştur.⁷

Ancak, Cumhuriyetin ilk yıllarında kutlanmaya başlanan veya kutlanan bayramlardan sadece Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş günü olan ve halkın katılımının da etkisiyle büyük bir coşku ile kutlanan Cumhuriyet Bayramı millî bayram olarak kutlanır olmuştur.⁸ Toplumsal birlikteliğin sağlanması ve yeni rejimin topluma benimsetilmesi açısından faydalı olan bu günün onuncu ve elinci yıldönümlerine ise ayrı bir önem atfedilmiştir. Bu doğrultuda, Cumhuriyet Bayramı'nın onuncu yıldönümünü kutlama hazırlıklarını yürütme işini hükümet bizzat üzerine almıştır. Bu bağlamda, ilk olarak ülke genelinde yapılacak olan kutlamaların düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla bir grup milletvekili⁹ tarafından 9 Haziran 1933 tarihinde TBMM Başkanlığı'na "*Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutulama Kanunu*" isimli bir kanun teklifi verilmiştir.¹⁰ 11 Haziran 1933 tarihinde TBMM'de kabul edilen 2305 sayılı bu kanun¹¹, daha

4 **Düster**, 3. Tertip, Cilt V, s. 395.

5 Bolat, **a.g.e.**, s.68; Doğaner, a.g.m., s. 120.

6 **Düster**, 3. Tertip, Cilt IV, s. 553.

7 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre II, Cilt 24, Ankara, (bty), s. 7-9.

8 Bolat, **a.g.e.**, s. 68.

9 Bu milletvekilleri; Malatya Meb'usu Abdülmuttalip, Denizli Meb'usu Necip Ali, Giresun Meb'usu Hakkı Tarık, Bolu Meb'usu Hasan Cemil ve Muş Meb'usu Hasan Reşit Bey'dir. **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre IV, Cilt 16, s. 212.

10 Bu dönemde Türkçenin sadeleştirilmesi çalışmaları çerçevesinde "*kutulama*" kelimesi "*kutulama*" olarak kullanılmıştır. Mevlüt Çelebi, **Atatürk ve Manisa**, Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, Manisa 2007, s. 98.

11 **Resmî Gazete**, "Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutulama Kanunu", Kanun No 2305, Sayı 2437 (26 Haziran 1933), s.1; **BCA**, 450.01.11.50.36.1.

sonra çıkarılan bir dizi kanun¹² ve kararname¹³ ile de güçlendirilmiştir.

Kutlama hazırlıklarını yürütme işini üstlenen hükümet, kutlama işlerinin tek elden yürütülmesi amacıyla Başvekâlete bağlı bir de Yüksek Komisyon oluşturmuştur. Komisyonun kimlerden oluşacağına dair çıkarılan 14668 nolu kararname gereğince komisyon başkanlığına Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Recep Bey (Peker), üyeliklerine ise Erzurum mebusu Nafi Atuf Bey, Millî Müdafaa, Dâhiliye ve Maarif Vekillikleri müsteşarları atanmıştır.¹⁴ Kutlamaların ülke genelinde uyum ve düzen içerisinde gerçekleştirilmesi amacıyla vilayetlerde de komite ve heyetler oluşturulmasına karar verilmiştir.¹⁵ Bu komite ve heyetlerin Yüksek Komisyon ile uyum içerisinde çalışabilmeleri için de haberleşmeleri ücretsiz hale getirilmiştir.¹⁶

Onuncu yıl kutlamalarını özel kılmak isteyen Posta Telgraf ve Telefon İdaresi, inkılâbın muhtelif safhalarını gösteren resimli pullar hazırlamış,¹⁷ Ziraat

-
- 12 Kanunlar için bkz. **Resmî Gazete**, Kanun No 2318, Sayı 2530 (16 Ekim 1933), s. 1; Kanun No 2319, Sayı 2536 (23 Ekim 1933), s. 1; Kanun No 2320, Sayı 2536 (23 Ekim 1933), s. 1; Kanun No 2321, Sayı 2536 (23 Ekim 1933), s. 1.
- 13 Kararnameler için bkz. **Resmî Gazete**, Kararname No 14668, Sayı 2452 (15 Temmuz 1933), s.1; Kararname No 15073, Sayı 2532 (18 Ekim 1933), s.1; Kararname No 15098, Sayı 2535 (22 Ekim 1933), s.1; Kararname No 15113, Sayı 2535 (22 Ekim 1933), s. 1.
- 14 **Resmî Gazete**, Kararname No 14668, Sayı 2452 (15 Temmuz 1933), s. 1.
- 15 Bu komitelere yardımcı olması için de yardımcı komiteler oluşturulmuştur. Bunlar; Merasim Komitesi, Sergi ve Dekorasyon Komitesi, Radyo Komitesi, Yayın Komitesi, Konferans ve İrşat Komitesi ve Temsil Komitesidir. **BCA**, 490.01.11.50.36.1. İlerleyen süreçte bu komitelere ilave olarak "*Cumhuriyet Bayramı Neticelerini Tesbit*" ismi altında bir komite daha kurulmuştur. Bu komite Adana'da Fırka Vilayet Heyeti azasından kimyager Mustafa Rıfat Beyin başkanlığında kurulmuştur. Yeni Bir Komite, **Yeni Adana**, 23 Ekim 1933, s. 1.
- 16 **Resmî Gazete**, "Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlulama Kanunu", Kanun No 2305, Sayı 2437 (26 Haziran 1933), s.1. Bunun yanı sıra komite ve komisyonların yapacağı harcamalar için 1933 mali yılı bütçesinden 50.000 lira ayrılmıştır. Ancak bu paranın yetersiz kalması üzerine çıkarılan ek bir yasa ile 179.797 lira daha ayrılmıştır. **Resmî Gazete**, Kanun No 2322, Sayı 2536 (23 Ekim 1933), s. 1.
- 17 Cumhuriyet Bayramında Yeni Pullar Çıkacak, **Yeni Adana**, 30 Ağustos 1933, s. 2. Posta Genel Müdürlüğü tarafından 3.5 milyon adet basılan bu pulların birinde, Atatürk'ün kurtarıcı varlığı altında Türkiye'nin tarımda, sanatta kazandığı büyük gelişmeyi belirten bir kompozisyonun ortasında Atatürk'ün bir resmi ve yanında barışı temsil eden bir defne dalı yer alırken diğerinde ise dalgalar üzerinde doğan stilize bir güneş ve içinde 10 sayısı görülmüştür. Yalnız üç günlük bayram süresince satılacak olan bu pulların değeri 1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 15, 25, 50 kuruş, seri değeri ise 100 kuruş olarak belirlenmiştir. Nezahat Demirhan, **Cumhuriyetin Onuncu Yılına Türk İnkılâp Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1999, s. 76.

Bankası da üzerinde Atatürk resmi olan madalyalar bastırmıştır.¹⁸ Törenlerin büyük bir coşku içerisinde kutlanmasını sağlamak ve halkın katılımını arttırmak amacıyla demiryolları idaresi de tren ücretlerinde 23 gün indirim yapma kararı almıştır.¹⁹ Halkın katılımını arttırmak adına köylerde kutlama programına dâhil edilmiştir. Bu şekilde, bütün yurdu içine alacak bir coşku ve heyecan dalgası yaratılmaya çalışılmıştır.²⁰ “*Köy Kutlama Programı*” çerçevesinde köylerde üç gün boyunca konferans verilerek tiyatro gösterileri düzenlenmesi planlanmıştır.²¹ Ayrıca, Kutlulama Yüksek Komisyonu tarafından “*Köylülere Konferans*” adını taşıyan bir de kitapçık dağıtılmıştır.²²

Kutlama programı kapsamında, halkın cumhuriyet ve vatan sevgisinin pekiştirilmesi amacıyla yayın etkinliklerine de önem verilmiştir.²³ Bu nedenle Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin kuruluşu ve ilk on yılın anlatıldığı bir “*Rehber Kitap*” hazırlanmıştır.²⁴ Yüksek Komisyon tarafından yayınlanan bir tebliğ ile de Cumhuriyetin onuncu yılı nedeniyle yayınlanıp Maarif Vekâleti’nce seçilen ve adları Nafia Vekâleti’nce bildirilen yayınlar ile telgraf, mektup ve kartlardan posta ücreti alınmayacağı ilan olunmuştur.²⁵ Bunun yanı sıra kutlamalarının yapılacağı bütün meydanlara “*Cumhuriyet Meydanı*” adı verilerek bu adla ölüm-süzleşmeleri amaçlanmıştır.²⁶ “*Toprak Alma Merasimi*” çerçevesinde bu meydanlardan alınan topraklar ise ülkedeki birlik ve beraberliği göstermek adına Ankara’ya gönderilmiştir.²⁷ Ayrıca şehirlerin muhtelif yerlerine kurulan “*Halk*

18 **BCA**, 030.18.01.01.39.70.12.

19 **BCA**, 490.01.11.50.36.1; “Bayrama Hazırlık. Yüksek Komisyonun İki Tebliği”, **Yeni Adana**, 8 Eylül 1933, s. 1.

20 Demirhan, **a.g.e.**, s. 3.

21 **BCA**, 030.10.185.352.13.

22 Yüksek Kutlama Komisyonu, **Köylülere Konferans**, Ankara 1933, s. 1-5; **BCA**, 030.10.198.352.13.

23 Ayrıntılı bilgi için bkz. Selçuk Çıkla, “Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Anısına Yapılan Edebi Yayınlar”, **Turkish Studies / Türkoloji Dergisi I**, Sayı 1, Ankara 2006, s.45-63; Kerem Coşkun, “Onuncu Yıl Anısına Yapılan Yayınlar”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 118, İstanbul 2003, s.94-95; Selim Nüzhet, “Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Yapılan Neşriyat”, **Ülkü**, Cilt 2, Sayı 12, Ankara 1933, s.443-455.

24 Bolat, **a.g.e.**, s. 104.

25 **BCA**, 450.01.11.50.36.1; “Bayrama Hazırlık. Yüksek Komisyonun İki Tebliği”, **Yeni Adana**, 8 Eylül 1933, s. 1.

26 **BCA**, 490.01.11.50.36.1.

27 Demirhan, **a.g.e.**, s. 4.

Kürsüleri" sayesinde vatandaşların cumhuriyet ve inkılâp konularındaki duygu ve düşüncelerini paylaşabilmesine imkân verilmiştir.²⁸

Onuncu Yıl Kutlamaları ile sembolleşen asıl uygulamalar ise Atatürk'ün Ankara Cumhuriyet Meydanı'nda bütün yurda seslendiği "*Onuncu Yıl Söylevi*" ile "*Onuncu Yıl Marşı*" olmuştur.²⁹ Kutlamalar kapsamında bir de af kanunu çıkarılmıştır.³⁰ 25 Ekim 1933 tarihinde Meclis genel kuruluna sunulan af kanunu tasarısı, 26 Ekim 1933 tarihli oturumda kabul edilerek uygulamaya girmiştir.³¹ Devletle halk arasında bir yakınlaşmanın sağlanması amacıyla çıkarılmış³² olan kanun gereğince Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve İzmir Suikastı mahkûmlarının cezaları tamamen, Serbest Cumhuriyet Fırkası taraftarı olan ve Menemen Olayı sonrasında cezalandırılan gazetecilerin suçlarının ise bir kısmı affedilmiştir. Bunun yanı sıra, Hilafetin kaldırılması ve Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasına dair 431 sayılı kanunda yazılı şahıslar ile 150'likler olarak bilinen kişiler af kanunu dışında tutulmuştur.³³

Adana'da Bayram Hazırlıkları

Cumhuriyetin onuncu yılını kutlama hazırlıkları, Türkiye'nin dört bir yanında olduğu gibi Adana'da da büyük bir sevinç ve heyecanla karşılanmıştır. Yüksek Komisyonun gönderdiği program çerçevesinde hazırlıklara başlayan Adanalılar, Vali Mümtaz Bey'in başkanlığında Liva Kumandanı Salih Paşa, Belediye Reisi Turhan Cemal, Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Reisi Operatör Doktor Yusuf Ziya, Maarif Müdürü Rasim ve Halkevi İdare Heyeti'nden

28 BCA, 490.01.11.50.36.1; Demirhan, a.g.e., s. 79.

29 BCA, 490.01.11.50.37.1; **Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü İçin Yazılan Şiirler, Destanlar**, Ankara 1933; Enver Behnan Şapolyo, **Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Adana'da Nasıl Kutlandı 1923-1933**, Ankara 1934, s. 15-16.

30 Adana'da af kanundan 3'ü kadın 51 mevkuf ve mahkûm istifade etmiştir. "Aftan İstifade", **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 2. Bu sayı daha sonra Adana'da 89'a çıkmıştır. Kozan'da ise af kanunundan 250 kişi istifade etmiştir. "Adana ve Kozan'da Af Kanunundan Kaç Kişi İstifade Etti", **Türk Sözü**, 5 Kasım 1933, s. 2.

31 Cahide Sınmaz Sönmez "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 33-34, Ankara 2004, s. 92; "Af Kanunu Çıktı", **Türk Sözü**, 27 Ekim 1933, s. 1.

32 Sönmez, a.g.m., s. 100.

33 Sönmez, a.g.m., s. 98; "150'likler Umumi Aftan İstifade Edemeyecek", **Yeni Adana**, 25 Temmuz 1933, s. 1.

Baytar Müdürü Âdil Beylerden oluşan bir komite kurmuşlardır.³⁴ Çalışmalara başlayan komite, ilk olarak Ankara'da yapılacak olan ve Türkiye'nin dört bir tarafından gelen sporcuların katılacağı geçit töreninde Adana'yı temsil etmek üzere 60 sporcunun seçimini gerçekleştirmiştir.³⁵ Bunların eğitilmesi için de iki muallim görevlendirilmiştir. Şehir stadyumunda çalışmalarını sürdüren sporcular, öncelikle cumhuriyet ve idman marşlarını öğrenmişlerdir.³⁶ Çalışmaları görmek için stadyuma gelen Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Reisi ve Aksaray Mebusu Süreyya Bey, çalışmalarını beğendiğini ifade ederek sporcuların heyecanlarını ve millî duygularını tahrik eden bir de konuşma yapmıştır.³⁷ Fakat Adana'dan Ankara'ya gidecek sporcu sayısı bir süre sonra 75'e çıkarılmıştır.³⁸ Bu nedenle Torosspor, İdmanyurdu ve Seyhanspor kulüplerinden bisikletli, atlet, tenis ve futbolcu olmak üzere 25'er kişi seçilmiştir.³⁹ Erkek Lisesi Müdürü Salim Bey'in nezaretinde Ankara'ya gidecek olan sporculara Erkek Lisesinden 70, Muallim Mektebinden de 50 izcinin iştirak edeceği belirtilmiştir.⁴⁰ Ancak Maarif Vekâletinin isteği üzerine Kız Muallim mektebinden de 30 izci katılmıştır. 26 Ekim sabahı yola çıkan izciler, trene binmeden önce şehir merkezinde bir de geçit resmi yapmışlardır.⁴¹

Adana'da yapılacak törenlerin ağırlık noktasını ise okulların ve halkevinin faaliyetleri oluşturmuştur. Bu nedenle törenlere iştirak edecek okullar hazırlıklara hemen başlamışlardır. Maarif Vekâleti de çalışmaların düzenli olarak yürütülebilmesi için 23 Ekim'den itibaren ilk ve orta mekteplerde derslerin durdurulmasına karar vermiştir.⁴² Bu süre zarfında yine Maarif Vekâletinin direktifleri

34 "Cumhuriyeti Kutlulama Komitesi Şehrimizde Teşekkül Etti", **Türk Sözü**, 26 Temmuz 1933, s. 2.

35 "Büyük Bayram'da Ankara'ya 60 Sporcu Gidecek", **Yeni Adana**, 17 Eylül 1933, s. 2.

36 "Sporcular Cumhuriyet Marşını Öğrenecek", **Yeni Adana**, 5 Ekim 1933, s.2.

37 "Fırka Reisi Süreyya Bey Sporcular Arasında", **Yeni Adana**, 8 Ekim 1933, s.1.

38 Daha önce her kulüpten futbol, tenis ve atlet olmak üzere yirmişer kişi seçilmiştir. Bunlara daha sonra yine her kulüpten seçilen bisikletçiler de ilave edilmiştir. "Büyük Bayrama Nasıl Gidiyoruz", **Türk Sözü**, 23 Eylül 1933, s. 2.

39 "Sporcular Perşembe Günü Ankara'ya Gidiyor", **Yeni Adana**, 24 Ekim 1933, s. 2.

40 "Sporcu ve İzçiler Bu Sabah Ankara'ya Gidiyor", **Yeni Adana**, 26 Ekim 1933, s. 2. Ankara'ya giden bu izciler orada yapılan törenlere katıldıktan sonra 4 Kasım günü Adana'ya gelmişlerdir. "İzciler Yarın Şehrimize Dönüyorlar", **Yeni Adana**, 4 Kasım 1933, s. 2.

41 Türk Sözü gazetesi, Ankara'ya giden izcilerinin toplamının 180 kişi olduğunu yazmaktadır. "İzcilerimiz Gitti", **Türk Sözü**, 26 Ekim 1933, s. 1.

42 İlk ve orta dereceli mekteplerde dersler 1 Kasım günü tekrar başlamıştır. "Mektepler Açıldı", **Yeni Adana**, 2 Kasım 1933, s. 2.

doğrultusunda öğrencilere yönelik olarak “*İnkılâbın tarihçesi, millî mücadele tarihi, işgal görmüş yerlerde kurtuluş kahramanlıkları, şehitler ve gaziler*” konularında her gün üç konferans verilmeye başlanmıştır.⁴³ Bunun yanı sıra okullardaki tören hazırlıkları da kesintisiz olarak devam etmiştir. Bu bağlamda, Erkek Lisesi izci teşkilatı için yeni elbiseler diktirirken⁴⁴, Kız Lisesi de Behçet Kemal Bey’in yazmış olduğu “*Çoban*” adlı piyesi temsil etmeye karar vererek çalışmalarına başlamıştır.⁴⁵ Bu sırada Müfettiş Asım Bey’in reisliği altında toplanan ilk mektep başmuallimleri de bayram münasebetiyle mektepler tarafından verilecek müsamereler ve açılacak sergilerin esaslarını belirlemişlerdir.⁴⁶ Toplantı sonunda mektepler tarafından verilecek müsamereler şu şekilde tespit edilmiştir:

30 Ekim günü saat 15.00’te Gazipaşa Mektebi salonunda; Gazipaşa, 5 Kanunusani, Ziya Paşa, Kurtuluş Mektepleri, Namık Kemal Mektebi salonunda ise Namık Kemal, 23 Nisan, İstiklâl, 29 Ekim Mektepleri.

31 Ekim’de saat 15.00’te Namık Kemal Mektebi salonunda İnkılâp, Seyhan, İnönü, Dumlupınar Mektepleri.⁴⁷

Adana Halkevi de yeni açılmış olmasına rağmen, bayram hazırlıklarında aktif bir şekilde görev almıştır. Bu bağlamda, Halkevi temsil şubesi Cumhuriyet Halk Fırkası’na ait sinema binasında temsil edilmek üzere⁴⁸ “*Uyanış*”, “*Mahkeme-i Şeriyeye*” ve “*İstiklâl*” isimlerindeki piyesleri hazırlamak üzere çalışmalara başlamıştır.⁴⁹ Ayrıca, Onuncu Yıl Marşı’nın öğrenilmesi için de yoğun gayret göstermiştir.⁵⁰ Ayrıca, Halkevinin teşebbüsü ile 14 Ekim’den itibaren Na-

43 “Mekteplerde Her Gün Üç Konferans Verilecek”, **Yeni Adana**, 24 Ekim 1933, s. 2.

44 “Mekteplerde Büyük Bayram İçin Hazırlıklar”, **Yeni Adana**, 22 Eylül 1933, s.2. Okulların yanı sıra halkta bayramda giymek üzere yeni kıyafetler diktirmiştir. “Cumhuriyet Yıldönümü Şehrimizde Emsalsiz Bir Şekilde Kutlanacak”, **Türk Sözü**, 3 Ekim 1933, s. 1.

45 “Kız Lisesi Bayramda Çoban’ı Temsil Edecek”, **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 2.

46 “Muallimler Birliğinde Toplantı”, **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 2; “İlk Mekteplerimizde de Cumhuriyet Bayramı Hazırlığı Başladı”, **Türk Sözü**, 26 Eylül 1933, s. 1.

47 “Mektepler Bayramda Kaç Müsamere Verecek”, **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s. 2.

48 “Halkevinde Hazırlık”, **Yeni Adana**, 9 Ekim 1933, s. 1.

49 “Halkevi Temsil Şubesinde Hazırlıklar”, **Yeni Adana**, 13 Ekim 1933, s. 2. Hangi oyunların temsi edileceği de Yüksek Komite tarafından belirlenmiştir. Buna göre komitenin temsil edilebileceğini belirttiği eserler; “*Sönmeyen Ateş*”, “*İnkılap Çocukları*”, “*Kahraman*”, “*Mavi Yıldırım*”, “*Şeriye Mahkemeleri*”, “*Yarım Osman*”, “*On Yılın Destanı*” ve “*İstiklal ile Uyanış*”tır. Bu oyunlardan hangilerinin oynanacağı konusunda ise vilayet komiteleri serbest bırakılmıştır. **BCA**, 490.01.11.50.37.1.

50 “Cumhuriyet Marşı”, **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s.1; “Cumhuriyet Marşı”, **Yeni Adana**, 13 Ekim 1933, s. 1.

mık Kemal Mektebi salonunda fırka bandosu tarafından öğrencilere Onuncu Yıl Marşı öğretilmeye başlanmıştır. Öğrencilerin yanı sıra vatandaşların da marşı öğrenmesi için çaba gösterilmiştir. Bu doğrultuda, mekteplerin musiki muallimlerine Erkek Lisesinde her gün akşam kurs verdirilirken⁵¹ bir taraftan da kolordu civarındaki belediyeye ait arsada bando eşliğinde vatandaşların katılımıyla çalışmalar yaptırılmıştır.⁵²

Cumhuriyetin onuncu yıldönümünün benzersiz bir şekilde kutlanması için gerçekleştirileceği duyurulan uygulamalardan birisi de halk kürsülerinin kurulmasıdır. Bu kürsülerde, cumhuriyet ve inkılâp konularında konuşmak isteyen vatandaşların bayramın birinci günü öğleden sonra saat 14.00'te başlayarak gün batımına kadar, ikinci ve üçüncü günler de saat 09.00'dan gün batımına kadar konuşmasına izin verilmiştir. Adana'da bu maksatla Hükümet Konağı ve Belediye Binası önü, Sebze Pazarı ve Eski İstasyon Meydanı, Kolordu Karargâh Binası önünde olmak üzere beş tane kürsü kurulmuştur.⁵³ Bu kürsülerde söz almak isteyen vatandaşlara yönelik olarak, Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Reisliği tarafından gazeteler aracılığıyla şu duyuru yapılmıştır:

“Bu kürsülerde (18) yaşından yukarı, kadın ve erkek her yurttaş cumhuriyet ve inkılâp mefhumları içinde kalan Millî Hâkimiyet ve İstiklali sayısız iyiliklerine dair olan ve on senelik millet hâkimiyetine müstenit Cumhuriyet idaresinin yüksek eserlerini sayan gösteren hitabeler, konferanslar, şiirler, destanlar söylenip okunabilir. 28 Ekim 933 tarihine kadar birçok yurttaşlar Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet idare heyeti Reisliğinden söz almışlar ve isimlerini bunun için açılmış deftere yazdırmışlardır. 29 Ekim 1933 tarihinden itibaren bu suretle halk kürsülerinden söz söylemek isteyen aziz yurttaşlardan söz almak isteyenlere kürsülerin açık bulunduğu saatlerde kürsü başında bulunacak olan kürsü heyetlerinden söz alabilirler. Asil Cumhuriyetçi ve inkılâpçı Türk çocuklarına keyfiyeti arz ediyorum.”

CHF Seyhan Vilayet Heyeti Reisi

Aksaray Mebusu A. Süreyya⁵⁴

51 “Cumhuriyet Marşı... Lisede Öğretilmeye Başlandı”, **Yeni Adana**, 19 Ekim 1933, s. 2.

52 “Halkevi Marşın Öğrenilmesini Temin Etti”, **Yeni Adana**, 15 Ekim 1933, s. 2.

53 “Halk Kürsüleri Şehrin Nerelerinde Kurulacak”, **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 2; “Yurttaşlara”, **Yeni Adana**, 29 Ekim 1933, s. 2.

54 “Yurttaşlara”, **Yeni Adana**, 29 Ekim 1933, s. 2; “Halk Kürsüsü”, **Yeni Adana**, 4 Ekim 1933, s. 1.

Halk kürsülerinde konuşma yapmak üzere Cumhuriyet Halk Fırkası Vi-
layet İdare Reisliğine müracaat eden 200 kişiye⁵⁵ hitaben Yeni Adana gazetesi
tarafından da şu uyarılar yapılmıştır:

“Beş gün sonra Büyük Cumhuriyetimizin onuncu yıla girişini kutlulayacağız. Evvelce de yazdığımız gibi bayramın devam edeceği üç gün içinde şehrimizin beş yerinde kurulacak olan halk kürsülerinde söz söylemek için söz alanlar vardır. Bunlardan başka mevcut teşekküller ve bilhassa fırka ocakları namına söz söylemek için ayrılmış olan zatlarda isimleri vermişlerdir. Bunların, hangi gün ve hangi kürsüde söyleyecekleri tespit edilmektedir. Bu isimler arasında her meslek ve sanattan yurttaşlar bulunuyor ve bunlar üzerlerine şerefli ve mühim bir vazife almışlar demektir. Ancak biz burada bir noktaya işaret ederek söz alan yurttaşların nazarı dikkatini bu noktaya çekeceğiz. Bizde her sene birçok halk toplantıları yapılır ve bu toplantılarda halkı nurlandırmak için birçok sözler söylenir. Fakat toplu bulunan ve bir hakikati öğrenmek için sabırsızlanan halk arasında mühim bir kısmı söylenen sözlerden kısmen bir şey anlamadan dağılır. Bunun sebebi ise söz söylemeye çıkan herhangi bir yurttaşın her şeyden evvel halk kütlesine hitap ettiğini unutmasıdır. Gönül çok arzu eder ve maksatta bunu bekler ki bayramda söz alan arkadaşlar karşılarında darülfünun talebesi değil açık ve Türkçe konuşan ve açık söz bekleyen bir halk kütlesi bulunduğunu ve söylenen sözlerin onlar için söylendiğini unutmuş olmasın.”⁵⁶

Cumhuriyetin onuncu yılını ölümsüzleştiren ve kutlamalarla özdeşleşen en önemli semboller “Onuncu Yıl Söylevi” ile “Onuncu Yıl Marşı” olmuştur. Bu nedenle, vatandaşlardan bayram süresince marşı okuyabilmeleri için öğrenmeleri istenmiştir.⁵⁷ Marşın öğrencilere öğretilmesi için de askeri bando muallimi ve fırka bandosu şefi Ali Rıza Bey tarafından muallimler birliğinde ilk mektep muallimlerine kurs verilmeye başlanmıştır. Marşı öğrenen öğretmenler de okullarında öğrencilerine öğretmeye başlamışlardır.⁵⁸ Bunun yanı sıra, Adana Halkevi de marşın bütün halk tarafından öğrenilebilmesi için mekteplerin musiki muallimlerine kurslar düzenlettirmiştir. Marşı öğrenen vatandaşlar kolordu civarı ve Namık Kemal Mektebi avlusunda fırka muzikasıyla⁵⁹, ilk ve orta mek-

55 “Şehrimizde Cumhuriyet Bayramında 200 Hatip Söz Söyleyecek”, **Yeni Adana**, 17 Ekim 1933, s. 1.

56 “Halk Kürsülerinde. Bu Kürsülere Çıkacak Olan Yurttaşlardan Bir Ricamız”, **Yeni Adana**, 24 Ekim 1933, s. 1.

57 **BCA**, 490.01.11.50.37.1

58 “Cumhuriyet Marşı”, **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s. 1.

59 “Cumhuriyet Marşı”, **Yeni Adana**, 13 Ekim 1933, s. 2.

tep öğrencileri ise Namık Kemal Mektebinde bandonun iştirakiyle çalışmalarına devam etmişlerdir.⁶⁰

Kutlamalar çerçevesinde şehrin süslenmesine de özel bir önem verilmiştir. Bu doğrultuda, şehrin muhtelif yerlerinde taklar kurulmuştur. Bu takların yapımına nezaret etmek üzere vilayet kutlama komitesi tarafından su işleri idaresi mühendislerinden Behçet Bey'in reisliğinde mühendis ve fen memurlarından meydana gelen bir komisyon oluşturulmuştur.⁶¹ Bayram münasebetiyle şehirdeki kamu kurumları ile özel kuruluşların da katkısıyla 37 adet tak yaptırılmıştır.⁶² Bunun yanı sıra, şehirde görev yapan memurlar da aralarında para toplayarak bir tak yaptırmaya karar vermişlerdir. Bu nedenle memurlar 50, odacılar da 25 kuruş vermişlerdir. Adliye memurları ile hâkimler de aralarında topladıkları 55 lira ile takın yapımına katkıda bulunmuşlardır.⁶³ Takın inşaatıyla ilgilenmek üzere Defterdar Vekili Kadri, Cumhuriyet Müdde-i Umumisi Başmuavini Halit, Emniyet Müdürü Memduh, Hapishane Müdürü Hilmi Beylerden oluşan bir de komite oluşturulmuştur. Takın marangoz ve tenvirat işleri için ise hapishanede bulunan marangozlardan yardım alınmıştır.⁶⁴

Memurların yanı sıra ilk mektepler de kendi adlarına bir tak yaptırmaya karar vermişlerdir. Takın yapımıyla ilgilenmek üzere muallimlerden Ziya, Ahmet ve Hüsnü Beylerden oluşan bir de komite kurmuşlardır.⁶⁵ Bunların haricinde İnhisarlar İdaresi Baş Müdürlüğü⁶⁶, Çukurovalı çiftçiler⁶⁷ ve şehir hapishanesinde bulunan mahkûmlar da birer tak inşa ettirmişlerdir.⁶⁸ Yaptırılacağı vaat edilen bütün taklar, kısa sürede tamamlanarak bayramdan önce hazır hale getirilmişlerdir.⁶⁹

60 "Mektepler Dün Birlikte Marş Söylediler", **Yeni Adana**, 26 Ekim 1933, s. 2.

61 "Şehrimizde Bayram Hazırlıkları", **Türk Sözü**, 11 Ekim 1933, s. 1.

62 "Bayram Hazırlıkları", **Türk Sözü**, 8 Ekim 1933, s. 2.

63 "Memurlar Bir Memurın Takı Yaptırıyor", **Yeni Adana**, 8 Ekim 1933, s. 2.

64 "Memurin Takı", **Türk Sözü**, 9 Ekim 1933, s. 2; "Memur Takı", **Yeni Adana**, 9 Ekim 1933, s. 2; "Memur Takı", **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s. 1.

65 "İlk Mektepliler Takı", **Türk Sözü**, 11 Ekim 1933, s. 2.

66 "İnhisarlar İdaresinin Takı Zaferi", **Yeni Adana**, 18 Ekim 1933, s. 2.

67 "Çiftçilerimizde Bir Tak Yapmaya Karar Verdiler", **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 1. Bu tak köprü başına yapılmıştır. "Çiftçilerimizin Takı", **Türk Sözü**, 11 Ekim 1933, s. 2.

68 "Hapislerin Takı", **Yeni Adana**, 23 Ekim 1933, s. 3.

69 "Taklar Kurulmaya Başlandı", **Yeni Adana**, 18 Ekim 1933, s. 2; "Bayram Takları Kurulurken", **Türk Sözü**, 22 Ekim 1933, s. 3.

Yüksek Komitenin talimatı doğrultusunda, Adana'da bulunan binalar da bayraklarla donatılarak aydınlatılmıştır.⁷⁰ Bu nedenle, şehirde bayraklık kırmızı bez bulunmaz olmuştur.⁷¹ Buna bağlı olarak bez fiyatları kısa süre içerisinde inanılmaz derece artmıştır. Bunun üzerine İstanbul'dan tekrar bayraklık bez istenmiştir.⁷² Bayrak diken ve diktirenlerden de ölçü konusunda dikkat etmeleri istenerek standartlara uygun olmayan bayrakların asılmayacağı belirtilmiştir. Nitekim standart ölçülere sahip olmayan bayrakların asılmasına izin verilmediği gibi sadece belediye tarafından onaylanan bayraklar süslemelerde kullanılabilmiştir.⁷³ Bayraklarla süslenen şehir, elektrikli ampullerle de aydınlatılmak suretiyle adeta bayram yerine dönmüştür. Bu bağlamda şehir de bulunan bütün hususi müesseseler ile hükümet daireleri elektrikle tezyin edilmiştir. Adana Elektrik Türk Anonim Şirketi de bayram müddetince süsleme için kullanılan cereyan fiyatında yüzde 50 indirim yapacağını ilan etmiştir. Şirket tarafından yapılan duyuruda indirim hesap edilebilmesi için bu maksatla elektrik sarf edeceklerin 25 Ekim tarihine kadar dilekçe ile kendilerine başvurması gerektiği ifade edilmiştir.⁷⁴

Bayram müddetince şehirler gibi köyler de bayraklarla süslenmiştir. Hatta Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi merkezince büyük köylere içinde saklanacağı mahfazası da olan birer bayrak hediye edileceği belirtilmiştir.⁷⁵ Kısa bir süre sonra da bayrakların fırkaya geldiği ve fırka reisliği tarafından köylere dağıtılmak üzere vilayet makamına teslim edildiği bildirilmiştir.⁷⁶ Fırka tarafından vatandaşların yakalarına takması için 14.000 tane de Halk Fırkası bayrağını gösteren rozet gönderilmiştir. İpekle işlenmiş olduğu ifade edilen bu bayrakların bayram günlerinde dağıtılacağı belirtilmiştir.⁷⁷ Cumhuriyet Halk Fırkası bayram münâ-

70 **BCA**, 490.01.11.53.36.1.

71 "Bayram Hazırlığı", **Yeni Adana**, 11 Ekim 1933, s.1; "Bayram Hazırlığı", **Türk Sözü**, 20 Ekim 1933, s. 2.

72 Fiyatlar kısa süre içerisinde % 150 dolayında artmıştır. "Bayrak Bezleri Fiyatında İhtikâr Başladı", **Türk Sözü**, 8 Ekim 1933, s.2; "Bayrak ve Ampullerde İhtikâr mı?", **Türk Sözü**, 21 Eylül 1933, s. 2.

73 "Bayraklar Damgalanacak", **Türk Sözü**, 9 Ekim 1933, s. 2.

74 **Yeni Adana**, 4 Ekim 1933, s. 2; "Cumhuriyet Bayramında Elektrik Tenvirat Ücretlerinde Tenzilat Yapılacak", **Türk Sözü**, 21 Eylül 1933, s. 2.

75 "Köylere Birer Bayrak Hediye Edilecek", **Yeni Adana**, 24 Eylül 1933, s. 2.

76 "Bayraklar Geldi", **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 2.

77 "Fırka Bayrağı", **Yeni Adana**, 10 Ekim 1933, s. 2.

sebetiyle bir de balo tertiplemeye karar vermiştir.⁷⁸ Baloyu organize etmek üzere de Vilayet Kutlama Komitesi tarafından Doktor Zeki, Avukat Zihni, Elektrik Şirketi Müdürü Ober, Osmanlı Bankası Müdürü Cevat Beyler ile Samime Cevat ve Matmazel Anni Rozanni'den oluşan bir komite oluşturulmuştur.⁷⁹ Adana'da bayram dolayısıyla dikkat çeken bir uygulama da kasaplardan gelmiştir. Adanalı kasaplar, Cumhuriyet Bayramının birinci gününe tesadüf eden pazar günü, bayram şerefine dükkânlarını kapatacaklarını bildirerek halktan tedbirli olmalarını istemişlerdir.⁸⁰ Adana İnhisarlar idaresi de sadece bayram müddetince satılmak üzere, fiyatları normal ürünlerle aynı olan bayrama özel sigara ve rakı üretmiştir.⁸¹

Cumhuriyetin onuncu yılı hatırasına Maarif Vekâleti tarafından yaptırılan madalyalardan Adana Ziraat Bankasına 2.500 adet gönderilmiştir.⁸² Bir tarafında Gazi Hazretlerinin resmi, diğer tarafında “*Türkiye Cumhuriyeti 1923-1933*” yazısının yer aldığı bronzdan yapılmış ve kırmızı beyaz bir kurdeleye bağlı olarak tanesi 15 kuruştan satılmış olan madalyalar vatandaşın yoğun ilgisi neticesinde iki gün içerisinde tükenmiştir.⁸³ Bunun üzerine Ankara'dan tekrar madalya istenmiş,⁸⁴ fakat Ankara'da da kalmadığı bildirilmiştir.⁸⁵ Mektepler tarafından da büyük ilgi görmüş olan madalyadan sadece Erkek Lisesi 400 tane almıştır.⁸⁶ Madalyadan alan öğrencilerin bir kısmı bayram gelmeden madalyalarını göğüslerinde taşımaya başlamışlardır.⁸⁷

Onuncu yılın anısına, Posta Telgraf Umum Müdürlüğü de pul bastırmıştır. Adana şehir postanesine de gelmiş olan bu pullar, yedi farklı fiyatta olmak üzere serisi yüz kuruştan satılmıştır.⁸⁸ Ayrıca geliri Tayyare, Hilal-ı Ahmer, Himaye-i Etfal ve Maarif Cemiyetlerine verilmek üzere dört çeşit de cumhuriyet kartı gel-

78 “Bayramda CHF’sı Bir Balo Verecek”, **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s. 1.

79 “Şehrimizde Bayram Hazırlıkları”, **Türk Sözü**, 11 Ekim 1933, s. 1.

80 “Kasaplar Bayramın İlk Günü Kapalıdır”, **Yeni Adana**, 26 Ekim 1933, s. 2.

81 “Bayram İçin Nefis Sigara ve Rakı Çıkarılacak”, **Yeni Adana**, 6 Ekim 1933, s. 1.

82 “Maarif Madalyasından Hiç Kalmadı”, **Türk Sözü**, 25 Ekim 1933, s. 1.

83 “Cumhuriyet Madalyaları Ziraat Bankası Gişelerinde Satılmağa Başlandı”, **Türk Sözü**, 16 Ekim 1933, s. 2.

84 “Cumhuriyet Madalyaları”, **Türk Sözü**, 17 Ekim 1933, s. 2.

85 “Maarif Madalyasından Hiç Kalmadı”, **Türk Sözü**, 25 Ekim 1933, s. 1.

86 “Cumhuriyet Madalyası Büyük Rağbet Gördü”, **Yeni Adana**, 17 Ekim 1933, s. 1.

87 “Cumhuriyet Madalyası Hep Satıldı”, **Yeni Adana**, 18 Ekim 1933, s. 2.

88 “Yeni Pullar Adana Postanesine de Geldi”, **Yeni Adana**, 22 Ekim 1933, s. 1.

miştir.⁸⁹ Bunun yanı sıra, şehre gelen Onuncu Yıl Marşı plakları da hemen satılmıştır.⁹⁰ Bayram münasebetiyle bütün halka ve köylere dağıtılmak üzere, Yüksek Komisyon tarafından İshak Refet, Besim Atalay ve halk şairlerinden Âşık Me- met, Maraşlı Esat, Saraç Hacı ve Âşık Hasan'ın destanları gönderilmiştir.⁹¹

Onuncu yıl dönümü şerefine yapılan özel uygulamalardan birisi de bayramın yapılacağı yerin “*Cumhuriyet Meydanı*” olarak adlandırılmasıdır. Bu bağlamda Adana'da da “*Yeni İstasyona giden asfalt caddenin sağ tarafındaki geniş çayırılık*” alan cumhuriyet meydanı olarak belirlenmiştir.⁹²

Halk Fırkasına bağlı on yedi ocağın reisleri de Cumhuriyet Halk Fırkası Vi- layet Heyeti reisi Süreyya Bey başkanlığında toplanarak ocakların bayrama nasıl iştirak edeceklerini kararlaştırmışlardır. Buna göre, 29 Ekim Pazar günü sabahı saat 7.30'a kadar her ocağın azalarıyla birlikte kendi mıntıkasında belirlediği bir yerde toplanarak başta flaması olmak üzere kolordu civarına hareket edeceği belirtilmiştir. Kolordu civarında toplanan bütün ocakların da önde ocak flaması olmak üzere saat 9.30'da Süreyya Bey başkanlığında Cumhuriyet Meydanına doğru hareket edecekleri ifade edilmiştir.⁹³

Adana'da Bayram Törenleri

Adana'daki kutlama törenleri aşağıdaki programa göre gerçekleştirilmiştir. Buna göre;

1- Bayram günlerinde ve gecelerinde şehirdeki bütün resmi daireler, Cum- huriyet Halk Fırkası Merkezi ve Ocakları, bilumum mektepler, müessese ve ti- carethaneler, ev ve dükkânlar, meydanlar ve caddeler, nakil vasıtaları ve spor kulüpleri, bayraklar ve kırmızı beyaz kurdelelerle tezyin ve fenerlerle tenvir edi- lecektir. Kuleler, minareler, üç gece donanacaktır.

2- Şehirde Yeni İstasyona giden asfalt caddenin sağ tarafındaki geniş çayırılık alan Cumhuriyet Meydanı olarak tespit edilmiş olup bu meydana bugü- nün yüksek hatırasını ebedileştirmek için belediye meclisi kararı ile Cumhuriyet Meydanı adı verilecektir.

89 “Cumhuriyet Kartları”, **Yeni Adana**, 25 Ekim 1933, s. 2.

90 “Bayram Hazırlığı”, **Türk Sözü**, 20 Ekim 1933, s. 2.

91 “Bayram İçin Halka Dağıtılacak Destanlar”, **Yeni Adana**, 12 Ekim 1933, s. 2.

92 “Onuncu Yıl Programı”, **Yeni Adana**, 27 Ekim 1933, s. 1-2.

93 “Fırka Ocakları”, **Yeni Adana**, 23 Ekim 1933, s. 1.

3- Bayramın birinci günü sabahı saat 9.30'da askeri kıtaat, mektepler, sporcular, halk teşekkülleri, bilumum vatandaşlar, atlı ve yaya olarak merasime iştirak için gelecek köylü vatandaşlar daha önceden belirlenen yerlerde duracaklardır.

4- Saat 9.30 ile 10.00 arasında konsoloslar vali beyi oradaki mevkiinde ziyaret edeceklerdir.

5- Merasime tam saat 10.00'da başlanacaktır. En büyük devlet görevlisi olan vali, memleketin en büyük askeri kumandanı ile beraber krokideki yerleri ve duruş vaziyetleri gösterilen kıtaatin, mektepler, sporcular ve bütün vatandaşların sırasıyla önlerinden geçerek bu büyük bayramı kutlulayacak ve yerine döndükten sonra verilecek işaret üzerine muzika İstiklal Marşını çalacak, bunu müteakip Cumhuriyetin Onuncu Yıl Marşı muzikanın iştiraki ile orada bulunan bütün vatandaşlar tarafından bir ağızdan söylenecektir.

6- Bundan sonra vali, Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi, Halkevi Reisi, Belediye Reisi, Harp malulü bir gazi, bir şehit evladı, mekteplerin yüksek sınıfından yaşı en büyük bir kız ile bir erkek talebe meydanın (+) işareti ile gösterilen yerinden Ankara'ya gönderilmek üzere birer avuç toprak alarak hazırlanmış olan zarfa koyacaklardır. Bu sırada maksadı ifade eden kısa bir nutuk söylenecektir.

7- Toprak alma merasimi biter bitmez vali mevkiine dönecek ve bundan sonra aşağıdaki sıraya göre geçiş resmi başlayacaktır:

A- Ordu Kıtaatı

B- Harp Malulü Kahramanlar

C- İhtiyar Zabitler (Üniformalı)

D- Jandarma ve Polis Kıtaları

E- İzçiler

F- Mektepler

G- Sporcular

H- Millî Cemiyetler (Hilal-ı Ahmer, Himaye-i Etfal, Tayyare, Maarif, Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyetleri)

I- Müessese ve Esnaf cemiyetleri temsili bedialarıyla

J- Vatandaşlar (atlılar yayalardan sonra geçecek)

8- Bu tertip dairesinde geçit resmi yapan kıtaat mahallin en büyük devlet görevlisinin önünden geçerken kendini selamlamak suretiyle karşılık olarak bu büyük millî bayramı kutlulayacaktır.

9- Yukarıda gösterilen zamanda toplanma sahasına gelinip kütleler arasında yer alamamış bulunan ve onun için Cumhuriyet Meydanına civar olan mahallerde seyirci vaziyetinde kalanlar muhtelif taraflara dağılmayarak geçiş resminin sol kolunun arkasından mahallin en büyük devlet görevlisini selamlayarak geçeceklerdir.

10- Geçit resmine iştirak edecek olan merasime dair zatlara geçiş yapacak olan resmi teşkilata bağlı olanlar resmi kıyafet ve büyük üniformalarını giyerler. Halk için resmi elbise kaydı yoktur. Ancak bütün vatandaşlar bu bayram günlerinde en yeni ve en temiz elbiselerini giyeceklerdir.

11- Onuncu cumhuriyet bayramı makamlarda ve evlerde ziyaretler yapılarak kutlanmayacaktır. Herkesin geçit resmi meydanında toplanıp merasime iştirak etmesi, kutlulama vazifesinin karşılıklı yapılması sayılacaktır.

12- Şehrin Hükümet, Kolordu, Belediye, Sebze Pazarı ve Eski İstasyon Meydanlarında kurulan Cumhuriyet Halk Fırkası kürsülerinde, Cumhuriyet Halk Fırkası Reisliğine daha evvel müracaatla ismini kaydettirmiş olan 18 yaşından yukarı kadın, erkek her yurttaş tarafından o gün öğleden sonra konferanslar, nutuklar, hitabeler söyleyecektir. Buna bayramın ikinci ve üçüncü günlerinde sabahdan akşama kadar kürsüler açık kalınarak devam olunacaktır.

13- Bayramın birinci günü saat 15.00'te Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi yeni binasının açılma merasimi yapılacaktır. Bu merasime bütün vatandaşlar davetlidir.

14- Bayramın birinci günü gecesi Cumhuriyetin ilanı saati olan 20.30'da 101 pare top atılacaktır. Aynı saatte bütün vatandaşlar hiç olmazsa kapıları önünde bulunarak ilk top sesi işitilince inkılâp uğrunda canlarını verenlerin yüksek hatıralarına saygı göstermek üzere şapkalarını çıkararak bir dakika oldukları yerde duracaklardır. Türkiye Cumhuriyeti ikinci on yıllık devrinin ilk anı girmiş olduğu bu dakika, bütün fabrikalar, nakil vasıtaları düdük çalarak; muzikalar, davullar ahenge başlamak suretiyle ilanı şadümani edecekler ve fener alayları harekete geçeceklerdir.

15- Ordu kıtaatı, mektepler, halk teşekkülleri tarafından tertip olunan fener alayları; önde müzika ve davullar olduğu halde şehrin her tarafını dolaşacaklardır.

A- Bu fener alayları harekete geçmezden evvel Hükümet Konağı ile Cumhuriyet Halk Fırkasının yeni binası arasındaki cadde üzerinde toplanacaktır.

B- Burada fener alayları saat 20.00'den itibaren toplanmaya başlayacaklar ve saat 20.30'da toplantı bitmiş olacaktır.

C- Birinci top atımından sonra fener alayları oldukları yerden bölük bölük hareket edecektir. Bölüklerin sırasını başlarında bulunacak zabıt tespit edecek ve bunların bütün hareketlerinin devamı esnasında kumandanlığı yapacaktır.

D- Bu alaylar Abidin Paşa, Kuruköprü, Divan Yolu, Asfalt Cadde, Yeni Salcılar ve Askeri Fırka önünden geçecek ve bu geçit planını bu iş için teşkil olunan heyet tanzim ve tespit ile daha evvel gazetede halka ilan edilecektir.

16- Bayramın ikinci günü saat 10.00'da Memleket Hastanesi civarında yeniden yaptırılmış olan Veremliler Dispanserinin açılma merasimi icra edilecektir. Bu merasime bütün vatandaşlar davetlidir.

17- Bayramın ikinci günü öğleden sonra stadyumda atletizm müsabakaları, avcı atışları, pehlivan güreşleri ve bayram yerinde de millî oyunlar yapılacak ve açıkta bir piyes temsil olunacaktır. Bu gece saat 21.00'de Cumhuriyet Halk Fırkası binasında bir balo verilecektir. Baloya iştirak edeceklere ayrıca davetiye gönderilecektir.

18- Temsiller: 30 Ekim 1933 Pazartesi günü saat 14.00'te ve gece saat 20.00'de Kız Lisesi ile Erkek Muallim Mektebinde ve saat 20.30'da Kız Muallim Mektebinde temsiller verilecek ve yine 30 Ekim 1933 günü öğleden sonra ve gecesi Ziraat Mektebi bahçesinde halk için köy eğlenceleri, Gazi Paşa ve Namık Kemal Mektepleri salonunda ise saat 15.00'de mektepliler tarafından müsamere ve temsiller yapılacaktır. 31 Ekim 1933 Salı günü saat 14.00'te ve gecesi saat 20.00'de Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi binasında veya Elhamra Sinema salonunda Halkevi temsil şubesi tarafından temsiller verilecektir. Bu müsamere ve temsillere bütün vatandaşlardan her arzu eden davetlidir.

19- Bayramın üçüncü günü saat 9.30'da stadyumda inşası tamamlanan atış mahallinin açılma merasimi yapılacaktır.⁹⁴

Aylardan beri devam eden hazırlıklar neticesinde her tarafı bayraklarla, Gazi Mustafa Kemal'in resim ve fotoğraflarıyla süslenmiş olan Adana bayrama hazır hale gelmiştir. Bayram sabahı ile birlikte günler öncesinden hazırlığını bitirip aylardan beri bu günü bekleyen yaklaşık elli bin Adanalı adeta kendini sokağa atmıştır. Şehirdeki bu sevinç ve heyecanı yaşamak isteyen yaklaşık on bin

94 "Onuncu Yıl Programı", **Yeni Adana**, 27 Ekim 1933, s. 1-2.

köylü vatandaş da şehre gelmiştir. En temiz kıyafetlerini giyip göğüslerine fırka bayrağı ve İstiklâl Madalyasını takan Adanalılar, törenlerin yapılacağı alanda toplanmıştır.⁹⁵

On binlerce vatandaşın katılımıyla gerçekleştirilen kutlama törenleri saat 10.00'da İstiklâl Marşının söylenmesi ile başlamıştır.⁹⁶ İstiklâl Marşından sonra Vali Bey ile Fırka Kumandanı Salih Paşa, halkın ve mekteplilerin bayramını kutlamışlardır. Bunu tören alanına toplanan herkesin hep bir ağızdan Onuncu Yıl Marşını söylemesi takip etmiştir. Marşın bitmesinden sonra Ankara'ya gönderilecek toprağın Cumhuriyet Meydanından alınma merasimi yapılmıştır. Kazma ve kürekle kazılan yerden önce Vali Bey sonra Fırka Reisi Süreyya, Halkevi Reisi Şadi, Belediye Reisi Turhan Cemal Beyler, malûl gazi Derviş oğlu Hüseyin, şehit yavrusu Çınarlı Mektebi talebesinden Yusuf Efendi oğlu Muslihittin Efendiler ile Kız Lisesi üçüncü sınıf talebesi Mübeccel Hurşit tarafından alınan birer avuç toprak zabıta-i belediye müdürü Memduh Beyin tuttuğu al atlas içine koyarak önceden hazırlanmış olan bir tahta kutu içerisine yerleştirilmiştir.⁹⁷ Bu toprağın ifade ettiği manayı Halkevi Reisi V. Şadi şu sözlerle açıklamıştır:

"Ulu Reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine:

*Cihanı hayrete düşüren büyük eserleriniz, inkılâp ve Cumhuriyetin onuncu yaşını candan kutlularken Türk varlığının kurtarıcı rehberine minnet ve şükranlarımızı bildirmek üzere açtığınız yolda ölmüş Adanalıların kanını ve gönüllerini taşıyan toprağımızdan sunulmak üzere bir avuç aldık. Büyük eserinizi korumakla yurt çocuklarının birliğini, beraberliğini ve yurt kurtarıcısının açtığı ülkeye Adanalıların bağlılığını bu ılık ve cömert topraktan dinleyeceksiniz. Sonsuz saygılarımızı candan sunarız ulu reisimiz."*⁹⁸

Toprak alma merasimini müteakiben Fırka Reisi Süreyya Bey kürsüye çıkarak bir konuşma yapmıştır. Günün mana ve önemi üzerinde durduktan sonra toprak alma merasiminin önemi ve faydalarını anlatan Süreyya Beyin heyecan

95 "Adana Bayramı Candan Kutluluyor", **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 1; "On Beş Bin Yurttaş Geçit Yaptı", **Türk Sözü**, 30 Ekim 1933, s. 1.

96 Tören alanının düzeni asker, jandarma, polis ve belediye zabıtası tarafından sağlanmıştır. "Bayram Nerede Kutlanacak", **Yeni Adana**, 17 Ekim 1933, s. 1.

97 "Adana Bayramı Candan Kutluluyor", **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 1; "Adana Tarihinde Şimdiye Kadar Görülmemiş Bir Bayram", **Türk Sözü**, 30 Ekim 1933, s. 1-2.

98 "Halkevi Gaziye Saygılarını Arzetti", **Yeni Adana**, 1 Kasım 1933, s. 1.

dolu nutku dinleyiciler tarafından alkışlarla defalarca kesilmiştir. Süreyya Beyden sonra kürsüye çıkan Burkan Sadık Bey ise 29 Ekim ve toprak alınmasına dair bir şiir okumuştur. Bunları müteakiben de geçit resmi başlamıştır. Geçit resmine iştirak edenler asker, jandarma, polisler, malul gaziler, mektepliler, Halk Fırkası Ocakları, Hayır ve Esnaf Cemiyetleri ile Millî Mensucat ve Ziraat Bank fabrikaları ameleleri sırasıyla yürümüşlerdir. Geçit resminin saat 12.00'de tamamlanması ile Cumhuriyet Meydanındaki merasim sona ermiştir. Bunun üzerine burada toplanan halk, Onuncu Yıl Marşı'nı söyleyerek şehirde bir tur attıktan sonra dağılmıştır.⁹⁹

Öğleden sonra ise, inşaatı tamamlanan Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi binasının açılışı yapılmıştır.¹⁰⁰ Bunu Halkevi temsil komitesinin Yıldız Parkında sunduğu “*Yarım Osman*” isimli piyes takip etmiştir.¹⁰¹ Bu esnada, şehirde kurulan Halk kürsülerinde konuşmak için müracaat ederek izin almış olan vatandaşların konuşmaları başlamıştır. Bayram müddetince devam eden konuşmalar arasında çok sade fakat çok etkileyici konuşmalarda olmuştur. Bu tarz konuşmalardan bir tanesi bayramın ikinci günü Belediye önündeki kürsüde söz alan Camilizâde Gani Beyin “*halk ağzıyla*” yaptığı konuşması olmuştur. Kale Kapısında buğday alım ve satımıyla geçinen bu zat, Millî Mücadele'ye Adanalıların nasıl girdiklerini anlattıktan sonra on sene içinde yapılan değişikliklerden bahsederken fesi püsküllü belaya, medreseleri asker kaçağı yatağına ve tekkeleri de tembelhanelere benzettikten sonra Cumhuriyet hükümetinin yaptığı yenilik ve iyilikleri saymıştır.¹⁰² Camilizâde Gani Bey bir başka konuşmasında da Halk Fırkasının altı ok işaretiyle gösterilen umdelerinden bahsederek bunların manasını izah etmiştir.¹⁰³

Gündüz başlayan eğlenceler akşam da bütün hızıyla devam etmiştir. Vatandaşların davul zurna eşliğindeki eğlencelerini cumhuriyetin ilan saati olan 20.30'da gerçekleştirilen 101 pare top atışı takip etmiştir. Bu esnada inkılâp şehitleri de selamlanmıştır. Topla beraber şehirde bulunan bütün fabrikalar düdük

99 “Adana Bayramı Candan Kutluluyor”, **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 1-2.

100 “Halkevimizin Yeni Binası Açıldı”, **Türk Sözü**, 30 Ekim 1933, s. 1.

101 “Halkevi Bugün Bir Temsil Verecek”, **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 3; “Halkevi Yarım Osman Piyesini Verdi”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 2. Piyes hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490.01.11.50.36.1.

102 “Kürsülerde Halka Kıymetli Sözler Söyleniyor”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 2.

103 “Kürsülerde Fırka Faaliyetlerine Dair Sözler”, **Yeni Adana**, 2 Kasım 1933, s. 1.

çalmaya başlamıştır. Bunu müteakiben düzenlenen fener alayı ve şehir gezisi ile ilk gün eğlenceleri sona ermiştir.¹⁰⁴ Bayram münasebetiyle Adana Belediye Reisliği tarafından Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Kazım Paşa, Recep Bey (Peker) ve Fevzi Paşa'ya da kutlama telgrafları çekilmiştir.¹⁰⁵

Bayramın birinci günü gece yarısına kadar ayakta duran şehir halkı, ikinci gün de aynı heyecan içinde bayram yapmıştır. İkinci gün, ilk olarak saat 10.00'da Memleket Hastanesinde yapımı tamamlanmış olan Veremliler Dispanserinin açılışı yapılmıştır.¹⁰⁶ Öğleden sonra ise Kız Lisesinde “Çoban”, Kız Muallim Mektebinde de “Mavi Yıldırım” adlı piyesler temsil edilmiştir.¹⁰⁷ Aynı saatlerde, şehir stadyumunda da atletizm eğlenceleri ve güreşler gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁸ Bunun yanı sıra, diğer okullarda da bir takım millî piyesler temsil edilmiştir. Akşam ise saat 21.00'de kutlama komisyonu tarafından Cumhuriyet Halk Fırkası binasında bir balo verilmiştir.¹⁰⁹ Ayrıca, Ziraat Mektebi bahçesinde de halk için bir takım köy eğlenceleri tertip edilmiştir.¹¹⁰ Bayram münasebetiyle ilk ve orta mektepler tarafından açılan sergilerde ise özellikle Gazi köşeleri büyük takdir toplamıştır.¹¹¹

Bayram Karşıyaka'da da davul ve zurna ile kutlanmıştır. Buraya bir tane tak yaptırmış olan Mollazâde Tahir Bey, bayram münasebetiyle pasta ve sigara dağıtmıştır.¹¹² Bayramın üçüncü günü ise Halkevi Temsil komitesi tarafından

104 “Adana Bayramı Candan Kutluluyor”, **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s.2. Fener Alayı güzergâhı da şu şekilde tespit edilmiştir. Hükümet civarında toplanıldıktan sonra Abidin Paşa yoluyla Kuru Köprü, Dörtöl Ağzı, İstasyon, Asfalt Cadde takip edilerek Vali Konağı önünden geçilecek oradan da Askeri Fırka önünden Yeni Otel ve çarşı takip edilmek suretiyle Hükümet Konağı civarına gelinerek sona erecektir. “Fener Alayı Nerede ve Ne Suretle Yapılacak”, **Türk Sözü**, 26 Ekim 1933, s. 2.

105 “Adana Belediyesi Büyüklermize Dün Kutlulama Telgrafları Gönderdi”, **Yeni Adana**, 30 Ekim 1933, s. 2.

106 Halkevi binası, Verem Dispanseri, Adana'dan Karaisalı'ya kadar otomobil yolu ile Belediye binasına ilave olarak yapılacak büyük toplantı salonunun bayrama yetiştirilmesi için Vilayet komitesi 2 Ekimde karar almıştır. “Cumhuriyet Yıldönümü Şehrimizde Emsalsiz Bir Şekilde Kutlanacak”, **Türk Sözü**, 3 Ekim 1933, s. 1.

107 “Dün Nasıl Geçti”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 1.

108 “Stadyumda Dün İdman Oyunları Yapıldı”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 2.

109 “Dün Nasıl Geçti”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 1.

110 “Stadyumda Dün İdman Oyunları Yapıldı”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 2.

111 “Mekteplerde Çok Güzel Sergiler Açıldı”, **Yeni Adana**, 31 Ekim 1933, s. 2.

112 “Karşıyaka'da Bayram Şenlikleri”, **Yeni Adana**, 2 Kasım 1933, s. 2.

“*İstiklâl*” ve “*Mahkemei Şeriye*” isimli piyesler sahnelenmiştir.¹¹³ Bu temsillerle birlikte üç günlük bayram da sona ermiştir. Üçüncü gün akşamı yapılan tezahürat karşısında belediye önündeki kürsüye çıkan Fırka Reisi Süreyya Bey, çok heyecanlı bir konuşma yapmış ve andımızı okumuştur. Halkın gösterdiği yoğun coşku karşısında heyecanını yenemeyen Süreyya Bey, kürsüden indikten sonra bayramın uzatılması için Fırka Umumi Kâtibi Recep Bey’e telgrafla istirhamda bulunmuştur.¹¹⁴

113 “Halkevi Temsil Komitesinin Temsilleri”, **Yeni Adana**, 1 Kasım 1933, s. 2.

114 “Fırka Reisi Bey Halkın Coşkunluğu Karşısında Bayramın Uzatılmasını İstedi”, **Yeni Adana**, 2 Kasım 1933, s. 1.

Sonuç

Cumhuriyetin onuncu yılının Adana'da büyük bir coşku ve sevinç içerisinde kutlanması için aylar öncesinden başlayan hazırlıklara bütün Adanalılar iştirak etmiştir. Halkla birlikte şehirde bulunan bütün kamu kurumları ile özel kuruluşlar da, sürece dâhil olmak suretiyle, onuncu yıl kutlamalarının; o zamana kadarki kutlamaların en canlı ve görkemlisi olmasını sağlamışlardır. Bu bağlamda, şehirde bulunan mektepler ile yeni açılmış olan Adana Halkevinin çalışmaları da büyük takdir toplamıştır.

Bu kutlama, cumhuriyet yönetiminin on yılda meydana getirdiği değişimin ortaya konulması açısından önemli bir vesile olmuştur. Nitekim dönemin Adana basınında özellikle son on yılda şehirde meydana gelen eğitim, sağlık, sanayi, ticaret ve belediye hizmetleri alanındaki değişim ele alınarak eski dönem ile cumhuriyet döneminin mukayesesi yapılmak suretiyle cumhuriyet idaresinin farklılığı vurgulanmıştır. Bu esnada, cumhuriyet idaresinin faziletinden bahsedilerek meydana gelen değişimin Adanalılara olan etkisi de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kutlamalar, yeni rejimin insanlar üzerinde meydana getirdiği değişimi ve toplumsal karşılığını görmek bakımından da faydalı olmuştur. Nitekim kutlama programı doğrultusunda en yeni ve temiz kıyafetlerini giymiş olan Adanalılar; yaşlısı-genci, köylüsü-şehirlisi hep birlikte bayramı kutlamışlardır. Bu esnada gerçekleştirilmiş olan tiyatro temsilleri, balo ve fener alaylarına iştirak etmek suretiyle ortaya koydukları birliktelik ve bayram algısı, devrin idarecilerinin cumhuriyet ideolojisi etrafından yeniden inşa etmek istedikleri toplum düzeninin Adana'da başarılı olduğunu da göstermiştir. Nitekim dönemin Fırka Reisi Süreyya Bey, halkın bayrama katılımı ve tezahüratı karşısında duyduğu memnuniyetten dolayı bayramın uzatılması için Fırka Umumi Katibi Recep Beye telgraf çekerek istirhamda bulunmuştur. Adanalıların Cumhuriyet Bayramına yaklaşımını yansıtan bu durum, yeni rejimin Adana halkı tarafından benimsendiğinin de önemli bir göstergesi olmuştur.

KAYNAKÇA

BCA, 030.10.185.352.13; 030.18.01.01.39.70.12; 450.01.11.50.36.1; 490.01.11.50.36.1; 490.01.11.50.37.1; 490.01.11.53.36.1.

Düstur 3. Tertip, Cilt II, IV, V.

TBMM, Z.C., Devre II, Cilt 24; Devre IV, Cilt 16.

Resmî Gazete; Kanun No 2305, Sayı 2437 (26 Haziran 1933); Kanun No 2318, Sayı 2530 (16 Ekim 1933); Kanun No 2319, Sayı 2536 (23 Ekim 1933); Kanun No 2320, Sayı 2536 (23 Ekim 1933); Kanun No 2321, Sayı 2536 (23 Ekim 1933); Kanun No 2322, Sayı 2536 (23 Ekim 1933); Kanun No 2739, Sayı 3017 (1 Haziran 1935); Kanun No 3466, Sayı 3950 (4 Temmuz 1938); Kararname No 14668, Sayı 2452 (15 Temmuz 1933); Kararname No 15073, Sayı 2532 (18 Ekim 1933); Kararname No 15098, Sayı 2535 (22 Ekim 1933); Kararname No 15113, Sayı 2535 (22 Ekim 1933).

Türk Sözü, 26 Temmuz 1933; 21 Eylül 1933; 23 Eylül 1933; 26 Eylül 1933; 3 Ekim 1933; 7 Ekim 1933; 8 Ekim 1933; 9 Ekim 1933; 11 Ekim 1933; 15 Ekim 1933; 16 Ekim 1933; 17 Ekim 1933; 20 Ekim 1933; 22 Ekim 1933; 25 Ekim 1933; 26 Ekim 1933; 30 Ekim 1933.

Yeni Adana, 17 Temmuz 1933; 25 Temmuz 1933; 30 Ağustos 1933; 8 Eylül 1933; 17 Eylül 1933; 19 Eylül 1933; 22 Eylül 1933; 24 Eylül 1933; 4 Ekim 1933; 5 Ekim 1933; 6 Ekim 1933; 8 Ekim 1933; 9 Ekim 1933; 10 Ekim 1933; 11 Ekim 1933; 12 Ekim 1933; 13 Ekim 1933; 15 Ekim 1933; 16 Ekim 1933; 17 Ekim 1933; 18 Ekim 1933; 19 Ekim 1933; 22 Ekim 1933; 23 Ekim 1933; 24 Ekim 1933; 25 Ekim 1933; 26 Ekim 1933; 27 Ekim 1933; 29 Ekim 1933; 30 Ekim 1933; 31 Ekim 1933; 1 Kasım 1933; 2 Kasım 1933; 4 Kasım 1933; 5 Kasım 1933.

AKBAYRAK, Hasan, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Millî Bayramlar”, **Tarih ve Toplum**, Cilt 8, Sayı 43, İstanbul, 1987, s. 31-38.

BOLAT, Bengül Salman, **Millî Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2012.

COŞKUNER, Kerem, “Onuncu Yıl Anısına Yapılan Yayınlar”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 118, İstanbul, 2003, s. 94-95.

Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü İçin Yazılan Şiirler, Destanlar, Ankara, 1933.

ÇELEBİ, Mevlüt, **Atatürk ve Manisa**, Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, Manisa, 2007.

ÇIKLA, Selçuk, "Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Anısına Yapılan Edebi Yayınlar", **Turkish Studies / Türkoloji Dergisi I**, Sayı 1, Ankara, 2006, s. 45-63.

DEMİRHAN, Nezahat, **Cumhuriyetin Onuncu Yılı'nın Türk İnkılâp Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1999.

DOĞANER, Yasemin, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Yıl 5, Sayı 9, Ankara, 2007, s. 119-143.

NEVZAT, Celâl, "Bayramların Bayramı", **Türk Sözü**, 21 Eylül 1933.

SELİM, Nüzhet, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Yapılan Neşriyat", **Ülkü**, Cilt 2, Sayı 12, Ankara, 1933, s. 443-455.

SÖNMEZ, Cahide Sınmaz, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 33-34, Ankara, 2004, s. 89-101.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Ankara'da Nasıl Kutlandı 1923-1933**, Ankara, 1934.

Yüksek Kutlama Komisyonu, **Köylülere Konferans**, Ankara, 1933.

